

El moro del rei

Mentre a Europa s'enretira progressivament la poesia dels trobadors, a la Corona d'Aragó, no només es manté viva com un dels més clars senyals d'identitat de la nostra tradició sinó que durant els segles XIV i XV es reinventa amb vitalitat i es modernitza, atenta a les novetats que vénen d'Itàlia i de França. Els nous escriptors continuen amb la llengua occitana, però, ara, amb una expressió artificiosa, peculiar, que evoca el passat d'aquella manera. Que vol ser occità però que es va acostant cada cop més a la llengua natural del dia, el català. Els noms d'Andreu Febrer, el primer traductor de la Comèdia i mestre de poesia, Pere i Jaume March o Gilabert de Pròixita protagonitzen aquest moment. Però, per sobre d'ells, destaca la figura impressionant, realment prodigiosa de Jordi de Sant Jordi (1398-1424), fill d'un moro captiu, probablement músic també, que acabà esdevenint cavaller de la sumptuosa cort d'Alfons el Magnànim a Nàpols. En serà el poeta, músic i joglar predilecte. Amic i familiar del rei, confident, espia, companyó en tota mena de destrets. Només té dos anys menys que el rei i simpatitzen en tot. L'escriptor castellà Íñigo López de Mendoza, marquès de Santillana, ens ha deixat aquest retrat apassionat. Tothom que el va conèixer n'estava enamorat:

JORDI
GALVES
@jordigalves

“En estos nuestros tiempos floresció Mossén Jorde de Sanct Jorde, cavallero prudente, el qual çiertamente compuso assaz fermosas cosas, las cuales él mesmo asonava: ca fué músico excellent, e fiço, entre otras, una cançión de oppósitos que comiença: «Tos iorns aprench e desaprench ensems...» Fiço la «Passión de amor», en la qual copiló muchas buenas cançiones antiguas.”

Jordi de Sant Jordi també ha llegit el poeta de moda, Petrarca, però ni és humanista ni li cal per ser un dels poetes que tothom coneix en català i s'estima de veritat. Com Bernat Metge ha llegit amb profit i, també com Bernat Metge, sap anar a la seva. Va morir molt jove, com en un malson cruel, i d'ell ens han quedat només divuit dels seus poemes —i divuit només en conservem del trobador Arnaut Daniel, un dels seus principals mestres— però tot això és igual: és un escriptor etern, ple d'emocions i d'idees, de sorpreses, d'elegància i d'una delicada malenconia que emociona. Aleshores i ara. Fins i tot, quan és empresonat per l'enemic —Francesco Sforza s'apodera per sorpresa de Nàpols en 1423 i hu-

milia la cort catalana— Jordi sap fer de l'angoixa un cant a la llibertat i al món del que es veu privat. És en el poema *Desert d'amics, de béns i de senyor*. Molts dels seus poemes d'amor estan dedicats a Margarida de Prades, jove vídua del rei Martí l'Humà. Les relacions biogràfiques entre aquests dos personatges continuen essent un misteri i un territori excel·lent per a l'especulació. La reina i el moro. La princesa i el poeta. Quantes suggestions no ens venen al cap a tots.

A la coneguda com a “cançó d'opòsits” *Tots jorns aprench e desaprench ensems* (“Cada dia alhora aprench i desaprench”) ens revela la força educativa de la paradoxa, el poder de la vida que ensenya a ser viscuda no des de les certes sinó des de les contradiccions. Fixeu-vos com n'és d'important. El món és absurd i, precisament per això, absurdament, a tots ens suscita alhora malenconia i exaltació. D'aquí ve que Jordi s'atreveixi fins i tot a parlar de diners quan parla d'amor o de la creació literària (del “vers reversat d'escriptura”) i de la desmesura íntima que implica el fet d'escriure. Jordi és un trobador de l'excés perquè és un ferm entusiasta de la vida —“m'és forçat de viure sens mesura” dirà en un poema—. És un barroc d'abans del barroc, d'aquell món medieval que la història de l'art coneix com a gòtic flamíger o flamejant. Perquè resplendeix i crema com la flama. Perquè resplendeix i escalfa.

La desmesura del darrer art medieval, tant en pintura, arquitectura o literatura, no és decadent com han dit alguns. És només vehement. Jordi no ens parla d'un món que s'acabi sinó d'una vida viscuda amb la passió amb què es viu una bona vida. Va viure de pressa i va morir jove. El seu art literari busca amb la lupa de l'exageració la veritat que la quotidianitat li amaga. Jordi se sent tan jove i tan viu que, com molts cavallers del seu temps, imita d'una manera extrema el que ha llegit en els llibres dels trobadors i de la matèria de Bretanya. Uns llibres on la distància entre la fantasia i la realitat és tan prima com el full de paper que es llegeix amb ànsia. Però no tenen res a veure amb l'autèntica vida. Per això sovint està trist i s'enyora del que, llegint, ha viscut sense viure realment. El que ha llegit és com si fos un record propi, malenconiós.